

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

09 лютого 2016 р.

Київ

№ 2-рк

Моторному (транспортному)
страховому бюро України

Про припинення дій,
які містять ознаки порушення
законодавства про захист
економічної конкуренції

У зв'язку з надходженням у 2015 році до органів Антимонопольного комітету України численних звернень та заяв фізичних та юридичних осіб, а також об'єднань щодо наявності проблемних питань на ринку послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, Комітетом у межах повноважень, визначених статтею 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», проведено дослідження, за результатами якого встановлено наступне.

Відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі – Закон) Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі – МТСБУ) є єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. Участь страховиків у МТСБУ є умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

МТСБУ є непідприємницькою (неприбутковою) організацією і здійснює свою діяльність відповідно до цього Закону, законодавства України та свого Статуту.

Органами управління та контролю МТСБУ є:

- загальні збори членів МТСБУ;
- Координаційна рада МТСБУ;
- президія;
- дирекція;
- інші визначені Статутом МТСБУ органи.

Структура, функції, компетенція, порядок формування та роботи органів управління та контролю МТСБУ визначаються Статутом МТСБУ з урахуванням положень Закону.

Відповідно до статті 7 Закону визначення розміру страхового платежу при укладанні договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів здійснюється самостійно страховою компанією, яка надає зазначені послуги, шляхом добутку базового страхового платежу та значень відповідних коригуючих коефіцієнтів, що затверджуються Уповноваженим органом за поданням МТСБУ.

Базовий страховий платіж та розміри коригуючих коефіцієнтів затверджені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 09.07.2010 № 566 «Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», яке на сьогодні є чинним.

Зазначеним розпорядженням затверджено, зокрема, базовий страховий платіж у розмірі 180 грн та 6 типів коригуючих коефіцієнтів. При цьому розміри 3 типів коригуючих коефіцієнтів, а саме: залежно від місця реєстрації транспортного засобу (К2), залежно від сфери використання транспортного засобу (К3) та залежно від водійського стажу осіб, допущених до керування забезпеченим транспортним засобом (К4), не є сталими, а наведені

в діапазоні значень. Тобто, страховики, при визначенні розміру страхового платежу можуть використовувати зазначені коефіцієнти у визначених діапазонах самостійно.

Отже, використання страховиками коригуючих коефіцієнтів у визначеному діапазоні під час розрахунку страхового платежу слугувало одним з інструментів конкурентної боротьби між ними, оскільки формування тарифів страховиками здійснюється, у тому числі з урахуванням коригуючих коефіцієнтів, що давало змогу споживачу робити вибір на користь одного з учасників ринку виходячи, крім усього іншого, із запропонованої вартості страхового полісу.

Президією МТСБУ 19.03.2015 (протокол № 345/2015) ухвалено рішення рекомендувати страховим компаніям – членам МТСБУ при розрахунку страхових платежів за внутрішніми договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів застосовувати значення коригуючих коефіцієнтів на рівні не нижчому, ніж актуарно обґрунтовані, які наведені в цьому рішенні (далі – Рішення 1).

З метою забезпечення виконання зазначених вище рекомендацій щодо застосування однакових розмірів коригуючих коефіцієнтів, Президією МТСБУ 02.04.2015 було ухвалено рішення (протокол № 349/2015) (далі – Рішення 2) про затвердження змін до Порядку формування і використання додаткового гарантійного внеску до фонду захисту потерпілих МТСБУ (далі – ФЗП).

Відповідно до ухвалених змін страховики, які не дотримуються у своїй ціновій політиці рекомендованих розмірів коригуючих коефіцієнтів, зобов'язані сплатити до ФЗП до 17 відсотків розміру нарахованих страхових премій за звітний місяць як додатковий гарантійний внесок залежно від кількості укладених договорів із застосуванням коефіцієнтів, які не відповідають рекомендованим.

Як зазначено у протоколі Рішення 1, застосування під час розрахунку страхових платежів, рекомендованих МТСБУ, коефіцієнтів буде мати наслідком подорожчання страхового поліса на 25 - 30 відсотків у порівнянні з чинними цінами.

Згідно з поясненнями МТСБУ, наданими листом від 15.05.2015 № 7/1/14130 (вх. № 8-129/4118 від 18.05.2015), підставою для прийняття рішення Президії МТСБУ від 19.03.2015 стала, зокрема суттєва девальвація національної валюти, яка призвела до зростання вартості відновлення транспортних засобів, пошкоджених у результаті страхових подій, що може, за прогнозом МТСБУ, призвести до збільшення обсягів страхових виплат більш ніж на 770 млн грн на рік (п. 5.1 протоколу № 345/2015). Враховуючи, що МТСБУ виконує гарантійну функцію щодо забезпечення страхових виплат, *«рішення Президії від 19.03.2015 було необхідним заходом, спрямованим на упередження негативного впливу ситуації та для забезпечення виконання страхових зобов'язань страховиками-членами МТСБУ»*.

Отже, підставою для прийняття зазначеного рішення Президії МТСБУ, згідно з його поясненнями, є забезпечення достатності коштів, зокрема, для виплат за рахунок коштів фонду захисту потерпілих у випадках, передбачених статтею 41 Закону.

На вимогу Комітету МТСБУ надало інформацію щодо руху коштів, зокрема по ФЗП, за період 2010 – 2015 років. Протягом зазначеного періоду виплати коштів з ФЗП не перевищували 16 відсотків загального обсягу коштів ФЗП за рік, в якому проводилися виплати. Навіть протягом 2014 року, коли відбулася суттєва девальвація національної валюти, виплати з ФЗП становили 15,3 відсотка загального обсягу коштів ФЗП за 2014 рік.

При цьому, за даними та прогнозами МТСБУ, залишок коштів ФЗП на початок 2015 року майже утричі перевищував можливі виплати з цього фонду за рік. Як зазначалося вище, збільшення суми страхових виплат оцінено в 770 625 тис. грн. Отже, страхові виплати у 2015 році, згідно з прогнозами МТСБУ, могли становити 977 534 870 (2014 р.) + 770 625 000 = 1 748 159 871 грн. Протягом 2010 – 2015 років (І квартал) відношення виплат з ФЗП до суми загальних страхових виплат не перевищувало 6,24 відсотка.

Отже, виходячи з прогнозів МТСБУ, при збереженні такого співвідношення сума виплат з ФЗП у 2015 році могла становити $1\,748\,159\,871 / 100 * 6,24 = 109\,085\,176$ грн. При цьому залишок коштів ФЗП на початок 2015 року становив – 306 388 148 грн, тобто майже утричі перевищував можливі виплати з цього фонду.

Крім того, аналіз основних показників здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за внутрішніми договорами, за інформацією, яка міститься на офіційному сайті МТСБУ, свідчить про наступне.

Починаючи з березня 2015 року, тобто, після прийняття Рішення 1, приріст показника «Сума нарахованих платежів, грн.» збільшувався в середньому на 20 відсотків щомісяця в порівнянні з попереднім, що може свідчити про суттєве зростання вартості послуг обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за внутрішніми договорами під впливом Рішення 1.

Отже, враховуючи, що обсяги коштів ФЗП суттєво перевищують можливі обсяги виплат з цього фонду, пояснення причин прийняття МТСБУ рішення про збільшення розмірів коригуючих коефіцієнтів необхідністю *«упередження негативного впливу ситуації та забезпечення виконання страхових зобов'язань страховиками-членами МТСБУ»* є невиправданним.

Відповідно до статті 7 Закону розмір базового страхового платежу, перелік, значення коригуючих коефіцієнтів та порядок їх застосування затверджуються Уповноваженим органом за поданням МТСБУ. Пропозиції МТСБУ щодо розміру базового страхового платежу та значень коригуючих коефіцієнтів підтверджуються актуарними розрахунками з урахуванням рівня збитковості цього виду страхування в цілому по галузі за останній розрахунковий період, який становить не менше року, та статистичних даних.

За інформацією Нацкомфінпослуг, листом від 06.03.2015 № 7/1/6674 МТСБУ зверталось з пропозиціями щодо змін тарифної політики за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, проте зазначений лист МТСБУ не містив підтвердження актуарними розрахунками з урахуванням рівня збитковості цього виду страхування в цілому по галузі за останній розрахунковий період та статистичних даних, передбачених законодавством, тому не розглядався Нацкомфінпослуг як подання МТСБУ щодо зміни розміру базового страхового платежу та значень коригуючих коефіцієнтів.

За таких умов рішення Президії МТСБУ можуть призвести до обмеження конкуренції між страховими компаніями на ринку послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, оскільки, уникаючи сплати додаткового гарантійного внеску, страховики під час розрахунку страхового платежу застосовуватимуть однакові розміри коригуючих коефіцієнтів, рекомендовані рішенням Президії МТСБУ, хоча до цього часу застосовували їх, обираючи розмір коригуючих коефіцієнтів на власний розсуд у межах визначеного діапазону, що давало можливість страховикам конкурувати в ціновій політиці. При цьому, у разі невиконання страховиками зазначених рекомендацій розмір додаткового гарантійного внеску може бути збільшений до 17 відсотків розміру нарахованих страхових премій залежно від кількості укладених договорів із застосуванням коефіцієнтів, які не відповідають рекомендованим. Зазначене може свідчити про схилення учасників ринку страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів до встановлення однакових показників та може призвести до ущемлення інтересів споживачів послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Під час проведення дослідження Комітетом було опитано 13 страхових компаній – учасників МТСБУ щодо виконання ними Рішення 1.

За інформацією, наданою страховими компаніями, частина з них, зважаючи на збільшення розміру додаткового гарантійного внеску, як передбачено Рішенням 2, ужили заходів щодо виконання Рішення 1. Зазначені в Рішенні 1 розміри коригуючих коефіцієнтів були доведені наказами до співробітників компаній для використання при розрахунках вартості послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

За результатами аналізу наданої страховиками інформації, розмір середнього страхового платежу із цього виду страхування збільшився у III кварталі 2015 року у порівнянні з I кварталом 2015 року в середньому на 22 відсотки.

Отже, дії МТСБУ щодо коригування тарифної політики страхових компаній – учасників, а саме рішення Президії МТСБУ від 19.03.2015 та від 02.04.2015, призвели до збільшення вартості послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та обмежили конкуренцію між учасниками ринку зазначених послуг.

Оскільки відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» Моторне (транспортне) страхове бюро України є єдиним об'єднанням страховиків, які здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам, МТСБУ є об'єднанням відповідно до визначення, наведеного в статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Враховуючи викладене, дії Президії МТСБУ щодо прийняття рішень, згідно з якими страховикам – членам МТСБУ створені умови, за яких встановлюватимуться однакові, рекомендовані значення розмірів коригуючих коефіцієнтів, містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого частиною першою статті 18 Закону України «Про захист економічної конкуренції», згідно з яким об'єднанням забороняється схиляти інших суб'єктів господарювання до вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

З метою припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень та умов, що їм сприяють, керуючись пунктом 14 частини першої статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та статтею 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», Антимонопольний комітет України надає Моторному (транспортному) страховому бюро України такі обов'язкові для розгляду

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Ужити заходів щодо перегляду протокольного рішення засідання Президії Моторного (транспортного) страхового бюро України від 02.04.2015 № 349/2015 у частині виключення положень, які можуть впливати на обмеження самостійності страхових компаній під час встановлення вартості послуг з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам.

Рекомендації є обов'язковими для розгляду органами та особами, яким вони надані.

Про результати розгляду цих рекомендацій повідомити Антимонопольний комітет України протягом 30 днів з дня їх отримання.

Звертаємо увагу, що відповідно до частини третьої статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», за умов виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушень, провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції не розпочинається.

Голова Комітету

Ю. ТЕРЕНТЬЄВ